

Cilt: 6, Sayı: AGP Özel Sayısı, Ekim 2018 / Volume: 6, Issue: AGP Special Issue , October 2018

YUKARIKÖY (ÇANAKKALE-AYVACIK) GELENEKSEL YÖRÜK DOKUMALARI

Traditional Yukarıköy (Çanakkale-Ayvacık) Yuruk Weavings

Naime Didem ÖZ*
Ayşegül KOYUNCU OKCA**

ÖZ

Çanakkale yöresinde Ayvacık, Ezine, Çan ve Kaz Dağları'nda bulunan yerleşim yerlerinin hemen hepsi birer halı ve düz dokuma yaygı merkezidir. Ezine ile Ayvacık İlçeleri arasında yer alan Yukarıköy'de de dokumacılığın geçmişi oldukça eskidir. 1945-1950'li yıllara kadar yaylak-kışlak hayatı süren ve Karakeçili Aşireti'ne bağlı olan yöre halkı bu tarihten sonra yerleşik hayata geçmiştir. Çanakkale yöresi dokumaları genel olarak Türk dokumalarında görülen karakteristik özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Canlı renklerin kullanıldığı Çanakkale dokumalarında, kırmızı, lacivert ve beyaz ile birlikte bordo, mavi, sarı, yeşil ve mor gibi renkler de kullanılır.

Teknoloji, bilim, sanayi ve iletişim alanlarındaki hızlı değişim ve gelişmeler dokumacılık alanındaki birçok uygulamanın ortadan kalkmasına neden olmuştur. Geçmişte Yörükler kendi koyunlarından elde ettikleri yünleri, yine kendileri çeşitli doğal boyama teknikleri ile renklendirmişler ve iplik haline getirmişlerdir. Bugün ise dokumalarda sentetik boyalar ile renklendirilmiş iplikler kullanılmaktadır.

Yukarıköy'de geçmişte yoğun olarak üretimi yapılmış olan düz dokumalar sadece yaygı ve çeyiz amaçlı kullanılmamış, yorgan olarak da soğuk kış günlerinde bu dokumalardan yararlanılmıştır. Karakeçili Yörükleri'nin bir âdeti olarak her gelinin çeyizinde bulunan bu geleneksel dokumalar kına gecelerinde de fonksiyonel olarak kullanılmıştır. Yukarıköy'de sünnet düğünlerinde kullanılmak üzere hâlen dokuma yapılıyor olması araştırma konusu açısından oldukça önemli ve sevindirici bir olaydır. Bu çalışmada Yukarıköy dokumacılığında ve dokumacılığa bağlı

* Dr. Öğr. Üyesi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi, naime.didem.oz@msgsu.edu.tr

** Doç. Pamukkale Üniversitesi Denizli Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi, aysegulkoyuncu@pau.edu.tr

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

unutulan değerlerden bahsedilerek, bu kültürün geleneksel sanatlar açısından önemine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın gerçekleşmesi için yöntem anlayışı ışığında amaca ulaşmada gerekli aralar olan alan araştırması, kaynak kişi g r şmesi ve literat r taraması teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca y re dokumaları tarafımızdan fotoğraflararak belgelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Y r k, Geleneksel Dokumalar, Halı, Kilim

ABSTRACT

All the settlements located in and around Ayvacık, Ezine, Can and Kaz Mountains within the region of Canakkale have been a centre for carpets and flat weave rugs. Weaving in Yukarikoy located between the districts of Ezine and Ayvacık goes quite back in the history. The people of the region who were a part of Karakecili Tribe and who led a life between summer pastures and winter quarters up until 1950s have adopted a sedentary life after this date. The weavings from Canakkale region features the characteristics generally observed in Turkish weaves. Canakkale weaves on which bright colours are used, colours such maroon, blue, yellow, green and purple as well as red, dark blue and white are used.

Many applications in the area of weaving have been lost due to fast paced changes and developments in technology, science, industry and communicational skills. In the past, Yuruks used to turn the wool they derived from their own sheep into yarns and dye these yarns using their own dyeing techniques. Nowadays however, threads with synthetic colours are also being used.

Flat weaves which have widely been produced in Yukarikoy have not only been used as rugs or dowry items but these were also used as quilts during the cold winter periods. These traditional weaves which traditionally do take a part in dowry of every bride as a custom for Karakecili Yuruks were also used effectively at henna ceremonies before weddings. That weaves are still being produced to be used in circumcision ceremonies in Yukarikoy is important and pleasing in terms of the subject of this study. Having discussed the weaving in Yukarikoy and the values being forgotten together with weaving itself, the significance of this culture in terms of traditional arts was pointed out. Field study, source person interviews and literature screening techniques are used within the scope of our methodology in this study. The weaves from the region were also documented through photographs by us.

Keywords: Culture, Yuruk, Traditional Weavings, Carpet, Rug

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Y r k Dokumaları

Giriş

İç ve Batı Anadolu'daki Karakeçililer "Yörük" olarak anılırken, Doğu'daki Karakeçililer "Türkmen" ve hatta "Erkad" olarak nitelendirilmektedirler. İlk bakışta aynı etnik yapıları çağrıştıran bu nitelermeler aslında sadece idari ve sosyal açıdan bir tasniften ibaret olup, aynı aşirete mensup gruplara farklı sıfatların verilerek tanımlanmasından ortaya çıkmıştır (Bulduk, 1997: 40).

Literatürde Yörük kelimesi "y r -mek" fiilinden "-k" ekiyle yapılmış bir ad olup, "yürüyen" demektir; "göçebe, g çer ev, g çer" manasında kullanılmaktadır (Sümer, 2013: 570). Ancak Mehmet Er z bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir; Yörük; yürümek fiilinden yapılmı Anadolu'ya gelip Yurt tutan göçebe OĞuz boylarını ifade eden bir kelimedir. Birçok eserde Yörük şeklinde yazılması bir hatadır. Yörük kelimesi aslında yürümekten türemiş bir isim değil, bu kelime bir sıfattır ve aslı da "y Ğr k" tür. Telaffuzda "Ė" kelimenin yalnız bir manasında; dişi davarların tekeleri istemeleri sırasında "mal y Ğr d " sözünde ortaya çıktığı ve kelimenin sıfat halinde ileri, medeni, bilgili, cins ve halis manalarına geldiğine dikkat çekmektedir (Er z, 1969: 79). Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere Yörük kelimesinin literatürdeki anlamı aşınsından bir kavram kargaşası yaşanmaktadır.

X. ve XI. Yüzyıldan bu yana Orta Asya'dan gelip Anadolu'ya yerleşen Müslüman OĞuz boylarının bir kısmı beylik ve soyluluğun göçebelik ve T rkmenlikte olduğuna inanırlardı. Şehirlere yerleşenlerin ili ve boyları belli olmaz diye yerleşmeyi kabul etmeyip göçebelikte karar kılarak, yerleşik veya yarı göçebe Türkmenlerden kendilerini ayırt etmek için "Yörük" adını almışlardır. Yörük-yürümek fiilinden gelir. Kendilerini yürüyen, bir yerde durmayan g çk ns  diye yorumlayan Yörükler, "Biz Türk' n  z y k" derler. Birçok köy ve kasaba halkı, kökenlerinin hik yesini bilir ve kulaktan kulağa bir masal gibi anlatır. Göçebelik devrinin anılarını unutmamış olan Türkmen ve Yörükler ataları sorulduğunda "Horasan'dan geldiğini" söylerler (Er z, 1969: 79).

Yaşamlarını hayvancılığa bağlı olarak şekillendiren, hayvanlarına daha verimli otlaklar bulmak için yaylak ile kışlak arasında sürekli yer değiştiren Yörükler, geçmişten günümüze birçok eser üreterek yaşamlarına ait izleri belgelemiştir.

Çanakkale-Ayvacık'a bağlı olan Yukarıköy, Ezine ile Ayvacık ilçeleri arasında yer almaktadır. Çanakkale şehir merkezine 100 km, Ayvacık il e merkezine 30 km, Tuzla'ya ise 5 km uzaklıktadır (Necati Uçar, 31.07.2017 tarihli görüşme). Köyün yakınında bulunan Tuzla'ya kadar Ezine-G r pınar arası sefer yapan araçlar ile ulaşımlar sağlanmaktadır. Köylüler Tuzla ile Yukarıköy arasını yürüyerek veya kendi imk nları ile katetmektedirler (Bkz. Fotoğraf: 1-2). 1945-1950'li yıllara kadar yaylak-kışlak hayatı süren ve Karakeçili Aşireti'ne bağlı olan köylüler, bu tarihten sonra yerleşik hayata geçmişlerdir. Bu bölge 1950 yılına kadar Çam Kabalak Köyü'n n bir mahallesi iken, bu tarihte ayrılarak ayrı bir köy olarak kabul edilmiştir (Mehmet Yahya Yavaş, 06.08.2017 tarihli görüşme). "Yukarıköy" adını ise topoğrafik unsurlarından dolayı almıştır (Yaşar ve  rge Yaşar, 2010: 603).

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

Fotoğraf 1-2: Yukarıköy
(Naime Didem  z Arşivi, Yukarıköy 2017)

Son yapılan nüfus sayımına göre köyün nüfusu 800 civarında olup kayıtlı 515 kişi ve 250 hane bulunmaktadır (Mehmet Yahya Yavaş, 06.08.2017 tarihli g r rme). 6 Őubat 2017’de Ayvacık’da gerçekleşen depremin ardından köyün yaşantısında büyük değişiklikler olmuştur. Meydana gelen depremde köydeki evlerin büyük çoğunluğu yıkılmış, bu yüzden köylüler hâlen AFAD’ın kurmuş olduğu 164 adet konteynerde kalmaya devam etmektedir (Bkz. Fotoğraf: 3-4-5-6).

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

Fotoğraf 3-4-5-6: Yukarıköy GiriŖi ve Deprem Sonrası Konteynerlerdeki YaŖam

(Naime Didem  z ArŖivi, Yukarıköy 2017)

Yukarıköy (Çanakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

Köyün camisi meydana gelen depremde yıkılmış ve yerine prefabrik bir cami yapılmıştır, mescit ise bulunmamaktadır. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmakta ancak haftada bir gün hizmet vermektedir. Deprem sonrasında köyde bir çamaşırhane kurulmuştur. Okuma-yazma oranının oldukça düşük olduğu köyde sadece ilkokul bulunmaktadır. Sekiz yıllık zorunlu eğitim sebebi ile ilk dört yıllık eğitimi köyde gören çocuklar ikinci dört yıllık eğitim için Gülpınar'da bulunan yatılı bölge okuluna gitmektedir. Yukarıköy'de lise eğitimi almış olan kişi sayısı yok denecek kadar azdır. Köyde gerek sosyal hayat gerekse ekonomik hayat oldukça sıkıntılıdır. Geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlayan köylüler tarlalarda gündelikçi (amele) olarak çalışmaktadır. Hayvancılığın az olduğu köyün hemen her hanesinde ortalama 20-30 küçükbaş hayvan (koyun ve keçi) beslenmektedir. Tarım ise, köyde alan olmasına rağmen köy dışında, ekime daha uygun olan alanlarda yapılmaktadır. Köylüler, kapalı baraj sistemi bulunan Tuzla Ovası'ndan kiraladıkları alanları tercih etmektedir. Kösedere, Babadere, Gülpınar, Kocaköy köylülerin tarım için tercih ettikleri alanlardır. Bu alanlarda fasulye, domates, kavun, karpuz, patlıcan ve buğday ekimi yapılmaktadır (Mehmet Yahya Yavaş, 06.08.2017 tarihli görüşme).

Köyde tarım ve hayvancılık dışında başka bir geçim kaynağının olmaması köylüleri içlerine kapalı bir şekilde yaşamaları sonucunu doğurmuştur. Hâlbuki geçmişte yaylak-kışlak arasında bir yaşam süren Yörüklerin çocukları ve torunları olarak bu durum onların da hiç hoşuna gitmemektedir. Kış aylarında gelip kaldıkları bu bölgeden artık yaz aylarında Kaz Dağlarına göçmeyi bırakmışlardır (Mevlûde Kurt, 31.07.2017 tarihli görüşme). Çünkü Yörüklerin yaylak ve kışlak arasındaki yaşam biçimlerindeki hareketlilikleri hayvanlarına daha verimli otlaklar bulmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Günümüzde hayvan sayısında meydana gelen düşüş ve yayla hayvancılığının terk edilmesi ile göçler ortadan kalkmıştır. Hayvancılığın giderek azalması ile birlikte hayvancılığa bağlı olarak üretilen (koyunünü ve keçi kılı) dokumaların yapımı da giderek azalmış ve günümüzde artık durma noktasına gelmiştir.

Bu çalışmada Yukarıköy dokumacılığında ve dokumacılığa bağlı unutulmuş değerlerden bahsedilerek, bu kültürün geleneksel sanatlar açısından önemine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın gerçekleşmesi için yöntem anlayışı açısından gerekli araçlar olan alan araştırması, kaynak kişi görüşmesi ve literatür taraması teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca yöre dokumaları tarafımızdan fotoğraflanarak belgelenmiştir.

Yukarıköy (Çanakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

Beylikler Döneminde Karasi ve Saruhanoğulları Beylikleri yönetiminde kalmış Çanakkale yöresi, Bektaşilik inancındadır. Yörede Bektaşilik inancı ile birlikte Şaman inancının izlerinin de Yörük ve Türkmenler arasında günümüze kadar devam ettiği görülmektedir (Eren, 1990: 40).

Çanakkale'de geleneksel üretimlerin başında halı ve kilim dokumacılığı gelmektedir. Bu bölgelerde yaşayan halkın büyük bir çoğunluğu Çepni, Helvacı, Karakeçili, Yağcıbedir, Yayı ve Yüncü Yörük gruplarındandır. Bu yüzden

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

dokumalarda, adı geçen Yörüklerin yaşadıkları bölgelere göre değişen farklılıklar görülür. Ayvacık yöresinde dokumacılık, Türklerin bölgeye yerleştikleri XV. yüzyıldan itibaren başlamıştır. XVIII.-XIX. yüzyılda halkın yaylak-kışlak arasında bir yaşam sürdürdüğü bilinmektedir (Deniz, 2000: 146-151).

Yöredeki dokumacılığın geçmişi oldukça eskidir. Ancak teknoloji, bilim, sanayi ve iletişim becerilerindeki hızlı değişim ve gelişmeler dokumacılık alanındaki birçok uygulamanın ortadan kalkmasına neden olmuştur. Bu yüzden geçmişteki uygulamalar hakkında çok detaylı bilgilere ulaşılamasa da bazı temel bilgilere ulaşılmıştır. Genellikle koyunyünü ve keçi kılının kullanıldığı yöre dokumalarının yapımında kullanılan tezgâha “ıstar ağacı” adı verilir. Yukarıköy’de koyuna “sümen” adı verilmektedir. Bu yüzden dokumaların hammaddesi olarak kullanılan koyunyünlerini köylüler “sümen yünü” olarak nitelemektedirler (Ünzüle Sevinç Çolak, 31.07.2017 tarihli görüşme). Yünlerin eğrilerek iplik haline getirilmesini kolaylaştırmak için, kola dolanacak şekilde düzenlenmesine de “sülen” denilmektedir. Buna Anadolu’da ise “süme, sümeç, söme” gibi isimler verilmiştir (Deniz, 1998: 33). Geçmişte Yukarıköy’de köylüler, kendi beslemiş oldukları koyunlardan “kırklık” vasıtası ile kırkarak elde ettikleri yünleri yıkadıktan sonra “yay” adı verilen aletler vasıtası ile pisliklerinden arındırarak iplik haline getirmişlerdir.

Dokumaların desenine “yanış” adı verilmektedir. Yöre kadınları ezberden ya da daha önceden dokunmuş olan dokumalara bakarak kilim, cicim ve zili tekniklerinde çeşitli ebatlarda yaygı, heybe, yastık vb. dokumuşlardır. Bazı dokumalarda bu tekniklerin birden fazlası bir arada kullanılmıştır.

Geçmişte Yörükler kendi koyunlarından elde ettikleri yünleri, yine kendileri çeşitli doğal boyama tekniği ile elde renklendirmişlerdir (Bayraktaroğlu, 1985: 240). 1945-1950’li yıllara kadar halkın gavanoz (kavanoz) boya, kübüç (çömlek) boyası adını verdiği doğada hazır bulunan çamur vb. maddeler ile bitkilerden elde edilen boyalar kullanılmıştır. Ancak 1950’li yıllardan sonra sentetik boyaların yaygınlaşması ile halkın deyimi ile al (kırmızı), gara (siyah), gök (mavi), yeşil, tetre (kahverengi), sarı ve beyaz dokumalarda en çok görülen renkler olmuştur (Deniz, 2000: 151).

Yukarıköy düz dokuma yaygılarında dokumanın sökülmemesi için, öncelikle 10-20 cm. enindeki etek (kilimlik) bölümü dokunur. Kilimlik kısmından hemen sonra zemin başlar. Zili dokumalarda ise, kilimlik bölümünün ardından, dar ve geniş sulara geçilir. Daha sonra zemin süslemeleri başlar (Erbek, 1986a: 31).

Yörede cicim ve cicim-kilim desenlerinin dönüşümlü dokunduğu örnekler üzerinde görülen pul motifi, Anadolu’da, yine benzer dokumalar üzerinde, çok sık kullanılan bir motiftir ve genellikle de, “gül, gül saçtı, çiçek, pıtrak” isimleri ile bilinir. Anadolu’da, daha çok kurak yerlerde yetişen, aynı isimli bir dikenin, fındık tanesi büyüklüğündeki meyvesine “pıtrak” adı verilir. Üzerindeki tüyler sayesinde yapışkan bir özelliğe sahiptir. Yörede hangi sembolik anlamda kullanıldığı tespit edilemeyen bu süslemenin, Anadolu’da, “nazarlık, bolluk, bereket” sembolü olarak işlendiğinden söz edilmektedir (Cömert, 1995: 124). Gara çul dokumalardan

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

“aygulak zili” ismi ile tanınan yaygıların desenleri Çanakkale çevresinde çok kullanılan desenlerdir. Benzer desen, yakın çevrede Dikili, Kozak ve Yunddağ yoresinde de görülür. Ancak, sözü edilen merkezlerde daha çok tabak, tabakalı ve devetabanı isimleri ile anılır ve dokumalar da bu isimler ile adlandırılır (Erbek, 1986b: 28).

Yukarıköy’de geçmişte yoğun olarak üretimi yapılmış olan düz dokumalar sadece yaygı ve çeyiz amaçlı kullanılmamış aynı zamanda yorgan olarak da soğuk kiş günlerinde bu dokumalardan yararlanılmıştır. Karakeçili Yörüklerinin bir âdeti olarak her gelinin  eyizinde bulunan bu dokumalar kına gecelerinde de fonksiyonel olarak kullanılmıştır. Kına gecelerinde bu yaygıların üzerine gelin oturtulur, kına tepsisi ile etrafında dönülür ve bu dokumaların üzerinde kınayı yakarlarmış. Günümüzde bu uygulama diğer  detlerde olduğu gibi unutulmaya yüz tutmuştur. Ancak Yukarıköy’de sünnet d ğenlerinde kullanılmak üzere hâlen dokuma yapılıyor olması araştırma konusu açısından oldukça önemli ve sevindirici bir olaydır (Bkz. Fotoğraf: 7-8-9-10).

**Fotoğraf 7-8: Sünnet Odasından Görüntüler
(Naime Didem  z Arşivi, Yukarıköy 2017)**

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

**Fotoğraf :9-10: Sünnet Düğününde Kullanılmak  zere Yapılmış Dokumalar
(Naime Didem  z Arşivi, Yukarıköy 2017)**

Ayvacık yöresinde düz dokuma yaygılarına, dokuma tekniğine bakılmaksızın “kilim” denmektedir. Bu dokumalar genellikle kullanılan motiflere göre isimlendirilirler (Deniz, 1998: 148-149). Bu alışmada Yukarıköy’de yapılan alan araştırması kapsamında incelenen dokumaların   tanesinin teknik ve desen özellikleri ayrıntılı olarak verilmiştir.

**Fotoğraf 11-12: Ala ul - Gıvrım Kilim ve Detayı
(Naime Didem  z Arşivi, Yukarıköy 2017)**

Yukarıköy (Canakkale-Avvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

İnceleme Tarihi: 01.08.2017

Dokumanın Yerel Adı: Ala Çul - Gıvrım Kilim

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Neslihan Yavaş

Ailede Bulunduğu Süre: Yaklaşık 60 yıl

Nereden, Kimden Geldiği: Neslihan Yavaş gelin olurken, çeyiz olarak halası vermiş. Halası Ünzüle Demirbaş bu kilimi kendisi dokumuş. Kilimin yaşı yaklaşık olarak 90 yıldır (Neslihan Yavaş, 31.07.2017 tarihli görüşme).

Uygulanan Teknik: Cicim ve Zili

Boyutu: 163 cm x 297 cm

Kilim Örgüsü: 15 cm

Saçak Boyu: Yok

Yatay Bordür: 8,5 cm

Dikey Bordür: 4 cm.

Zemin Kısımındaki Tabak Motifi: 33 x 41,5 cm.

	Çözü	Atkı	Desen
Hammaddesi:	Yün	Yün	Yün
Kat Adedi:	1	1	1
Büküm Yönü:	S	S	S
İplik Numarası:	El Eğirmesi	El Eğirmesi	El Eğirmesi
Renk:	Kahverengi	Kahverengi	Kırmızı, Mavi, Krem

Kullanılan Motifler: Zeminde “gıvrım” motifi, dar bordürde “sandık-bardak (Deniz, 1998: 65)” ve geniş bordürde “tırnak-zülûf (Deniz, 1998: 60)” motifleri kullanılmıştır.

Açıklama: Tek parça halinde olan bu dokumanın kenarlarında yıpranmalar gözlenmektedir. Bu yıpranmaların daha fazla büyümemesi için çeşitli dikiş ve yama teknikleri kullanılarak basit olarak onarım yapılmıştır.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın iki yatay bir dikey bordür ile çevrelendiği görülür. Zeminde kullanılan motifin dış çerçevesini oluşturan kısımlarının her sırada aynı renkte, iç kısmını oluşturan kısımlarının ise her sırada farklı renklerde dokunması dokumaya zenginlik kazandırmıştır. Dokumada odak noktası bulunmamaktadır ve motifler sonsuzluk hissi verecek şekilde yerleştirilmiştir.

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

**Fotoğraf 13-14: Kırılağa Kilim-Gırla Kilim ve Detayı
(Naime Didem Öz Arşivi, Yukarıköy 2017)**

İnceleme Tarihi: 01.08.2017

Dokumanın Yerel Adı: Kırılağa Kilim-Gırla Kilim (Deniz, 1998: 149)

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Ünzüle Sevinç Çolak

Ailede bulunduğu süre: 4 ay

Nereden, Kimden Geldiği: Ünzüle Sevinç Çolak, oğlu Eren Cahit Çolak'ın sünnet odasında kullanmak ve ileride oğluna çeyiz olarak vermek üzere dokumuştur (Ünzüle Sevinç Çolak, 31.07.2017 tarihli görüşme).

Uygulama Tekniği: Kilim ve Cicim

Boyutu: 165 cm x 260 cm

Kilim Örgüsü: Yok

Saçak Boyu: 3 cm

Yatay Bordür: Yok

Dikey Bordür: Yok

Zemin Kısımındaki Kırılağa Motifi: 18 cm

Zemin Kısımındaki Çizgili Kısım: 30 cm

	Çözü	Atkı	Desen
Hammaddesi:	Yün	Yün	Yün
Kat Adedi:	1	1	2

Yukarıköy (Canakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

Büküm Yönü:	S	S	S
İplik Numarası:	El Eğirmesi	El Eğirmesi	El Eğirmesi
Renk:	Krem	Krem, Sarı, Mavi, Kırmızı	Krem

Kullanılan Motifler: Zemin kısmında “Kırılağa” motifi kullanılmıştır.

Açıklama: Tek parça halinde olan bu dokuma yeni dokunmuş olmasından dolayı herhangi bir bakım ya da onarım geçirmemiştir.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın yatay ve dikey bordürlerinin olmadığı görülür. Zeminde kullanılan motifin her sırada aynı renkte, dokunması dokumada bir düzen oluşturmuştur. Dokumada bir odak noktası bulunmamaktadır. Dokumaya genel olarak bakıldığında motiflerin yerleştirilmesinde ve renklerde bir düzen dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 15-16: Kara Yayma ve Detayı
(Naime Didem Öz Arşivi, Yukarıköy 2017)

İnceleme Tarihi: 01.08.2017

Dokumanın Yerel Adı: Kara Yayma

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Ünzüle Yılmaz

Ailede Bulunduğu Süre: Yaklaşık 40 yıl

Nereden, Kimden Geldiği: Ünzüle Yılmaz yaklaşık kırk sene önce bu kilimi kendisine çeyiz olarak, annesine ait bir kilime bakarak dokumuştur (Ünzüle Yılmaz, 31.07.2017 tarihli görüşme).

Uygulama Tekniği: Cicim ve Zili

Boyutu: 155 cm x 240 cm

Kilim Örgüsü: 10 cm

Yukarıköy (Canakkale-Avvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

Saçak Boyu: 3 cm

Yatay Bordür: 3 cm

Dikey Bordür: Yok

Zemin Kısımındaki Pul Motifi: 3 x 4 cm

	Çözü	Atkı	Desen
Hammaddesi:	Yün	Yün	Yün
Kat Adedi:	1	1	2
Büküm Yönü:	S	S	S
İplik Numarası:	El Eğirmesi	El Eğirmesi	El Eğirmesi
Renk:	Krem	Kahverengi	Kırmızı, Mavi, Krem

Kullanılan Motifler: Zemin kısmında “pul-yayma pulu” motifi, bordür kısımlarında (kenar suyu) ise “tırnak” motifleri kullanılmıştır (Ünzüle Yılmaz, 31.07.2017 tarihli görüşme).

Açıklama: Tek parça halinde olan bu dokuma herhangi bir bakım ya da onarım geçirmemiştir.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın dikey bordürünün olmadığı görülür. Zeminde kullanılan motifin her sırada diyagonal olarak sıra ile farklı renklerde dokunması dokumaya zenginlik kazandırmıştır. Dokumada bir odak noktası bulunmamaktadır. Zemin motifleri sonsuzluk hissi verecek şekilde yerleştirilmiştir. Dokumaya genel olarak bakıldığında motiflerin yerleştirilmesinde ve renklerde bir düzen dikkati çekmektedir.

SONUÇ

Günümüzde teknoloji, bilim, sanayi ve iletişim alanlarındaki hızlı değişim ve gelişmeler sonucunda kültürün tespit edilmesi, gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarımı ve bu kültürel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması daha da önem kazanırken, gittikçe de zor bir durum hâline gelmiştir.

Ait olduğu toplumun birikimlerinin bir bütünü olarak değerlendirilen kültür konusundaki çalışmalar gerek toplum açısından, gerekse yerel ve ulusal yönetimler açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak günümüzde toplum yapısının kolayca ve hazıra hemen alışan bir hâl almış olması, kültür konusundaki en büyük sıkıntı olarak görülmektedir. Geleneksel teknikler ile üretilmiş ürünler, toplumun büyük bir kısmı tarafından hak ettiği değeri görmemektedir. Bu konuyu Yukarıköy’den örneklemek mümkündür. Yukarıköy’de dokuma yapan kadınlar bu ürünlerden vazgeçmiş durumdadırlar. Oysa ki Yörükler, binlerce yıldır kesintisiz olarak sürdürdükleri yaşam biçimlerine bağlı olarak ortaya koydukları dokumalarında kendilerine özgü

Yukarıköy (Çanakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

motif ve renkler ile duygularını yaşatmışlardır. Bu dokumaların en büyük özelliği ise birden fazla kullanım alanına sahip olmalarıdır. Çünkü sürdürülen yaşam biçimi gereği bir ürün salt bir amaç için üretilmez. Bitkisel, hayvansal, geometrik ve sembolize edilmiş motiflerin kullanıldığı Yörük dokumalarında, binlerce yıldır sürdürülen yaşam biçiminin, inanışların, günlük hayatta karşılaşılan olayların izleri kendini göstermektedir. Tarihsel süreç değerlendirildiğinde Yörük dokumalarında yer alan motiflerin oluşumuna yukarıda sayılan unsurlar kadar ilişkide buldukları çeşitli toplumların ve bu toplumların inanışlarının da katkısı olduğu unutulmamalıdır. Ancak günümüzde Yukarıköy kadınları kendi hayvanlarından elde etmiş oldukları hammaddeler (koyunyünü, keçi kılı) ile üretmiş oldukları dokumalardan kurtulmak istemektedirler. Bunun nedeni olarak da onları paraya çevirebilecekleri bir eşya olarak görmeleri başta gelmektedir. Sürdürdükleri yaşam biçimi ile doğru orantılı olarak yaylak-kışlak arasındaki yaşantılarını sonlandırarak 1945-1950'li yıllarda Yukarıköy'e yerleşmeleri sonucunda geleneklerini ve bu geleneklere bağlı olarak yaptıkları ürünleri birer birer terk ettikleri yapılan alan araştırması sırasında tespit edilmiştir. Ellerinde son kalan örnekleri de satmak istemeleri aslında geçmiş ile bağlarını kopartmak istemelerinden midir? Yoksa deprem yüzünden maddi anlamda zor günler geçiren Yukarıköy kadınlarının bu dokumaları satmak istemesi haklı bir çözüm arayışı mıdır? Bu konuda kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak bu kültürel ürünlerin hak ettiği yerler olan müzelere kazandırılması ve kültürel sürekliliğin sağlanması yerel kültür açısından büyük bir önem teşkil etmektedir. Yukarıköy'de tespit edilen son düz dokuma örneklerinin teknik ve desen özelliklerinin belirlenmesi, kayıt altına alınması ve literatüre kazandırılması amacı ile gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda Yukarıköy'de çok fazla dokuma örneğinin kalmadığı gerçeği ile karşılaşmıştır.

KAYNAKÇA

- Bayraktaroğlu, S. (1985). Çanakkale Halıları. *Vakıflar Dergisi*, Sayı:19.
- Bulduk, Ü. (1997). İdari ve Sosyal Açından Karakeçili Aşiretleri ve Yerleşmeleri. *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 30.
- Cömert, B. (1995). *Mitoloji ve İkonografi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Deniz, B. (1998). *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim-Cicim-Zili)*, Duman Ofset, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 169, Ankara.
- Deniz, B. (2000). *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 215, Ankara.
- Erbek, G. (1986a). Dokuma İşleme ve Örgülerdeki Koç Boynuzu Örgesi. *Antika Dergisi*, Sayı: 10.
- Erbek, G. (1986b). *Anadolu Motifleri Sergisi*, İzmir.
- Eren, R. (1990). *Çanakkale ve Yöresi Türk Devri Eserleri*, İstanbul.
- Eröz, M. (1969). *Türkmenlerin Türkleşmesi*, S.K. Kitapları, İstanbul.
- Sümer, F. (2013). *Yörükler*, DİA, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 43, İstanbul.

Yukarıköy (Çanakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları

Yaşar, O. ve  rge Yaşar, F. (2010). Ayvacık, Bayramiç,  an, Ezine ve Yenice (Çanakkale İli) İelerinde Köy Adlarının Kaynakları-The Origin of Village Names in The Counties of Ayvacık, Bayramic, Can, Ezine and Yenice (Province of Canakkale). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal of International Social Research*, Volume: 3, Issue: 11.

Kaynak Kişi Künyesi

- Mehmet Yahya Yavaş, 1972 doğumlu, İlkokul Mezunu, Köy Muhtarı, Yukarıköy, 06.08.2017 tarihli görüşme.
- Mevl de Kurt, 1948 doğumlu, Okuma-yazma bilmiyor, Ev Hanımı, Yukarıköy, 31.07.2017 tarihli görüşme.
- Necati Uçar, 1985 doğumlu, İlkokul Mezunu, Ő f r, Yukarıköy, 31.07.2017 tarihli görüşme.
- Neslihan Yavaş, 1947 doğumlu, Okuma-yazma bilmiyor, Ev Hanımı, Yukarıköy, 31.07.2017 tarihli görüşme.
-  nz le Sevinç olak, 1988 doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yukarıköy, 31.07.2017 tarihli görüşme.
-  nz le Yılmaz, 1944 doğumlu, Okuma-yazma bilmiyor, Ev Hanımı, Yukarıköy, 31.07.2017 tarihli görüşme.